

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ТЕРОРИЗМУ ТА ГЕНОЦИДУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

ЕПЕЛЬ Оксана Володимирівна - доктор юридичних наук, Шостий апеляційний адміністративний суд, суддя, м. Київ, Україна.

ORCID ID: 0000-0002-4400-7808

DOI 10.32782/NP.2023.2.2.

Статтю присвячено узагальненню дій Російської Федерації в Україні в контексті тлумачення їх як міжнародного тероризму і геноциду українського народу. У рамках публікації значну увагу присвячено визначенню специфіки війни і тероризму, пошуку принципових відмінностей у тлумаченні цих понять. Важливість та актуальність дослідження обумовлена потребою світового визнання терористичної діяльності Російської Федерації проти України.

На підставі аналізу ряду міжнародних нормативно-правових актів встановлено, що однією з базисних проблем протидії тероризму є відсутність єдності у тлумаченні явища тероризму. При цьому, у національному законодавстві України поняття міжнародного тероризму є чітко визначеним, і дії Російської Федерації протягом повномасштабного вторгнення з лютого 2022 року, повністю відповідають його змістовному наповненню.

Авторка узагальнила статистику діянь Російської Федерації за такими ключовими ознаками тероризму, як загальна небезпечність, насильство, кіднепінг, політичне насильство, спрямованість на погіршення суспільно-політичної і економічної ситуації в конкретній країні, спрямованість на залякування, знищення медичної, освітньої, енергетичної, транспортної інфраструктури.

Окрему увагу присвячено явищу геноциду, тлумачення якого базується на Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, прийнятій Генеральній Асамблеї ООН у 1948 р. Проводячи паралелі між Голодомо-

ром 1931-33 років та нинішніми діями російських окупаційних військ, авторка схиляється до подібності інструментарію, що включає в себе депортацію, репресії, розстріли, примусову працю, русифікацію.

Метою всіх цих дій, як 90 років тому, так і протягом минулого року, було і є знищення української нації. Зазначене дає підстави вести мову про геноцид українського народу з боку Російської Федерації.

На переконання дослідників, міжнародний тероризм Росії та геноцид українського народу є загрозою не тільки народові та державності нашої країни, але і дестабілізує існування країн ЄС. Ця обставина породжує необхідність формування ефективної оперативної системи міждержавної взаємодії та допомоги у протидії агресорові, а також визнання на рівні ООН Росії як держави, що займається міжнародним тероризмом та геноцидом українського народу.

Ключові слова: міжнародне право, Російська Федерація, війна, тероризм, міжнародний тероризм, вбивства, масові вбивства, залякування, катування, руйнування інфраструктури, депортація, кіднепінг, геноцид.

Постановка проблеми

Світовою спільнотою тероризм та геноцид, злочини проти людяності визнані найгострішою проблемою сучасності, загрозою для функціонування всієї системи міжнародної безпеки. Так, сьогодні тероризм є реальною загрозою будь-якій державі і рівень його суспільної небезпеки постійно

зростає. Під впливом численних факторів у політичній, економічній, соціальній, релігійній сферах діяльності суспільства він постійно змінює свої форми, поступово набуває своїх крайніх проявів. Саме з таким крайнім проявом тероризму зіткнулася Україна.

Заборона геноциду також є імперативною нормою загального міжнародного права, порушення якої констатує наявність міжнародного злочину. Зараз у світі створений значний обсяг конвенційних та інших норм міжнародного права, спрямованих на боротьбу з цим міжнародним злочином і його попередження. Міжнародний тероризм та геноцид – жертвами цих злочинів є групи людей, а іноді і цілі держави. До таких злочинів, відносять дії, пов'язані із прагненням однієї держави незаконно захопити територію іншої, розпочати та ввести війну, і як наслідок відбувається вчинення масових убивств тощо. Поряд з цим, у сфері боротьби з тероризмом та геноцидом міжнародне право потребує значного вдосконалення, насамперед, щодо здійснення ефективного міжнародного судочинства за злочини тероризму і геноциду та реалізації міжнародно-правової відповідальності держав, винних у їх скоєнні. У зв'язку з чим, актуальним є питання визнання міжнародним тероризмом та геноцидом дій Російської Федерації проти України. Вирішення цього потребує осмислення та формулювання сутності таких понять, як міжнародний тероризм та геноцид Росії проти України.

Стан наукового вивчення проблеми

Проблеми протидії міжнародному тероризму та геноциду привертала увагу багатьох учених. Так протидію міжнародному тероризму досліджували такі зарубіжні вчені: Р. Аго, Ю. Барбоза, М. Ш. Бассіоні, І. П. Бліщенко, Я. Броунлі, А. Бустаманте, Ф. В. Гарсія Амадор, Дж. Гінзбургс, Г. Доннедьє де Вабр, Ф. Малекян, В. Пелла, А. Пелле, Ю. А. Решетов, А. Сальданья, І. В. Фісенко та ін. В Україні ці проблеми досліджувалися В. Ф. Антипенком, В. А. Василенком, І. В. Гетьман-Павловою, Н. А. Зелінською, І. І. Лукашук, Ю. В. Манійчук та іншими вченими. Питанням визнання геноциду

як найтяжчого міжнародного злочину були присвячені праці М. Антоновича, В. Гудзя, М. Дмитрієнко, Л. Зашкільняк, А. Козицького, Р. Лемкіна, І. Мароченко та ін. Поряд з цим, у сучасній ситуації, у якій зараз знаходиться наша держава, поняття міжнародного тероризму та геноциду потребують нового переосмислення.

Викладення основного матеріалу

Як зазначається у ст. 2 (4) Статуту ООН, усі члени Організації Об'єднаних Націй у своїх міжнародних відносинах утримуються від застосування сили як щодо територіальної цілісності, так і щодо політичної незалежності будь-якої держави, як і від застосування будь-яких інших методів, що є несумісними з цілями Організації Об'єднаних Націй [1].

Воєнні дії і терористичні акти загрожують правам людини, цілісності держави в максимальній мірі. Багато в чому війна і тероризм дуже схожі між собою. Обидва ці явища включають у себе прояви надзвичайно жорстокого насильства, обидва мотивовані політичними, ідеологічними чи стратегічними цілями, і обидва ініціюються однією групою людей проти іншої. Наслідки і війни, і тероризму є жахливими для населення, незалежно від того, чи були вони умисними чи ні. Однак війна та тероризм – це все ж різні речі. Окрім методів та масштабів насильства, війна і тероризм також по-різному розглядаються з точки зору міжнародного права. Відмінності не завжди визначені абсолютно чітко, і навіть експертне коло може дотримуватися різних поглядів щодо того, чи відносити той чи інший випадок масового насильства до тероризму, громадянської війни, масових заворушень, самозахисту, законного самовизначення або інших явищ [2].

У міжнародному законодавстві прямого формулювання терміна «міжнародний тероризм» не вироблено, проте домінує розуміння міжнародного тероризму як злочину, що слугує знаряддям політичної боротьби реакційних кіл, партій, злочинних організацій та окремих осіб; передбачає фінансову, матеріальну, організаційну, державну або іншу підтримку поза межами території

держави, де здійснені терористичні акти. Так, резолюція Генеральної Асамблеї ООН-№ 49/60 «Заходи з ліквідації міжнародного тероризму» (1994) інтерпретує міжнародний тероризм як злочинні акти, що спрямовані або розраховані на створення обставин терору серед широкого суспільного загалу, групи або окремих осіб у політичних цілях [3].

Прямо чи опосередковано зміст поняття «тероризм» розкривається у численних міжнародних актах, до яких можна віднести такі, як: Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден, 1970; Конвенція про боротьбу з незаконними актами, що спрямовані проти безпеки цивільної авіації, 1971; Конвенція про боротьбу із захопленням заручників, 1979; Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу та ядерних установок, 1980; Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства, 1988; Декларація ООН про заходи щодо ліквідації міжнародного тероризму 1994; Конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом 1997; Конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, 1999; Конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму, 2005 та ін. Важливе значення у боротьбі з міжнародним тероризмом мають також регіональні правові акти: Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом 1976; Європейська конвенція про запобігання тероризму 1977; Дублінська угода 1979 про застосування Європейської конвенції про боротьбу з тероризмом; Шанхайська Конвенція про боротьбу з тероризмом, сепаратизмом та екстремізмом, 2001; Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму, 2005 тощо [3].

Говорячи про антитерористичну спрямованість міжнародного права, не потрібно забувати також і про можливість міжнародного гуманітарного права у боротьбі з тероризмом. Зокрема, у Женевських конвенціях і додаткових протоколах до них декілька разів згадуються поняття «терор» і «тероризм». В обох Додаткових Протоколах зазначається, що «цивільне населення як таке, а також окремі цивільні особи не повинні бути об'єктом нападів. забороняють-

ся акти насильства чи погрози насильством, основною ціллю котрих є тероризувати цивільне населення» (ст. 51.2 Додатковий Протокол 1, ст. 13.2 Додатковий Протокол 2), проте у будь-якому випадку міжнародне гуманітарне право також не дає нам визначення «тероризму» [4]. Це поняття розкривається шляхом виокремлення дій, які під нього підпадають

Отже, ми бачимо, що норми міжнародного права однозначного розуміння терміна «міжнародний тероризм» не містять. Брак згоди між державами щодо визначення цього поняття має цілком практичні наслідки: як приклад, може послужити вже той факт, що ООН не може прийняти конвенцію про боротьбу проти тероризму, незважаючи на постійні спроби протягом 60 років, тому що держави-члени не можуть дійти згоди щодо визначення терміна «тероризм» [5].

Відсутність єдиного розуміння в нормах міжнародного права такого поняття, як «тероризм» і «міжнародний тероризм» призводить до труднощів, пов'язаних в визнанням всією світовою спільнотою Росії, як держави, що займається міжнародним тероризмом. Хоча не можна оминати й ті факти, що із початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року питання, як бачимо, знову повернулося в порядок денний, свідченням чого стала заява Ентоні Блінкена про необхідність визнання Росії державою-терористом, а також прийняття 10 травня 2022 року Сеймом Литви резолюції, у якій він визнає повномасштабну збройну агресію проти України з боку збройних сил Російської Федерації та її політичного та військового керівництва, що розпочалася 24 лютого 2022 року, геноцидом українського народу, а державу агресору – терористом [6].

Якщо ми звернемося до вітчизняного законодавства, то визначення цього поняття міститься в Законі України «Про боротьбу з тероризмом». Так, у цьому законі під міжнародним тероризмом законодавець розуміє здійснювані у світовому чи регіональному масштабі терористичними організаціями, угрупованнями, у тому числі за підтримки державних органів окремих держав, з метою досягнення певних цілей суспільно не-

безпечні насильницькі діяння, пов'язані з викраденням, захопленням, вбивством ні в чому не винних людей чи загрозою їх життю і здоров'ю, зруйнуванням чи загрозою зруйнування важливих народногосподарських об'єктів, систем життєзабезпечення, комунікацій, застосуванням чи загрозою застосування ядерної, хімічної, біологічної та іншої зброї масового ураження [7]. Вивчення цього поняття свідчить про те, що дії країни-агресорки повною мірою підпадають під його визначення.

Важливого значення для розуміння сутності тероризму мають його ознаки, які дозволяють визначити те чи інше явище як міжнародний тероризм. Дослідженні нами ознаки тероризму дозволяють прийти висновку про те, що злочинні діяння Росії на території нашої держави повною мірою підпадають під ознаки міжнародного тероризму.

Тероризм, у тому числі й міжнародний тероризм, є однією із форм організованого насильства, що є істотним елементом суспільних відносин. Використовується як у відносинах між окремими людьми, так і у відносинах між народами і державами. Форми прояву насильства багатоманітні і варіюються від примушування і погроз до фізичного знищення людей. Насильство супроводжується утиском і обмеженням свободи дій як одинаків, так і певних груп або категорій осіб, організацій, зокрема державних структур. Сам факт можливості, а тим більше загроза застосування насильства відносно тієї або іншої людини має на неї сильний емоційний вплив, примушує змінювати поведінку, здійснювати необачні вчинки або відмовлятися від тих або інших необхідних дій. Страх за життя, здоров'я і благополуччя близьких – могутній засіб, до якого нерідко вдаються не тільки окремі особи, а й держави для досягнення своїх цілей [8, с. 50-51].

Ознакою тероризму є *загальна небезпека*. Ця небезпека повинна бути реальною, загрожувати невизначеному колу осіб, і об'єктивно виражатись у вчиненні або погрозі вчинення вибухів, підпалів та інших загальнонебезпечних дій, які реально можуть завдати шкоди невизначеному колу осіб або спричинити інші тяжкі наслідки [9].

Своїми діями на території України окупант створив стан суцільної небезпеки для всього населення України. Станом на кінець 2022 року внаслідок збройної агресії Російської Федерації в Україні було пошкоджено понад 2700 закладів освіти (зокрема, понад 1200 шкіл, та понад 800 дитсадків), а 330 з них зруйновано повністю. Від початку повномасштабного вторгнення та станом на кінець 2022 року в Україні пошкоджено близько 1000 лікарень, а 200 медустанов зруйновано та не підлягають відновленню. Війська РФ обстріляли понад 60 машин екстреної медичної допомоги, у цілому ж було вбито 106 цивільних медичних працівників, 33 з яких – загинули на робочих місцях.

Станом на вересень 2022 року з початку війни Росії проти України пошкоджено, зруйновано або захоплено, щонайменше 616 адмінбудівель, 775 об'єктів культури, 80 релігійних споруд, 149 закладів туризму та 153 спортивні об'єкти, 2910 торговельних точок, 19 аеропортів і цивільних аеродромів, 110 залізничних вокзалів і станцій, 315 мостів і мостових переходів державного, місцевого або комунального значення. У цілому ж, поточний обсяг заявлених руйнувань становив близько 20 млн кв. м. нерухомості. Оціночна вартість воєнних збитків інфраструктурі України на початок 2023 року становила близько 140 млрд. доларів США.

Насильство є наступною з основних ознак міжнародного тероризму. Морально-психологічний аспект насильництва полягає в тому, що міжнародний тероризм відрізняється від інших видів наруги не просто жорстокістю, а вищим ступенем аморальності, нерозбірливості у засобах, некерованістю. Він заперечує основне право людини – право на життя, допускає відмову від всякого самообмеження при виборі місця, часу, способів нападу [10, с. 52].

Прикладами чисельних насильницьких терористичних дій агресора є наступні. З квітня оприлюднено дані про масові вбивства, катування та гвалтування мирних мешканців у Бучі Київської області під час окупації міста російськими військами. За словами Генерального прокурора України Ірини Венедіктової, ще гірша ситуація

щодо масових убивств, вчинених російськими військовими в Київській області — у Бородянці. Є документальні підтвердження того, що вбивства мирних мешканців здійснювалися за командами військового керівництва.

Управління Верховного комісара ООН з прав людини змогло підтвердити, що станом на січень 2023 року, через повномасштабну війну Росії проти України, загинуло понад 7000 і поранено понад 11 тисяч цивільних громадян України. При цьому в організації наголошують, що реальні цифри – значно вищі. Ці дані не включають інформацію з тимчасово окупованих територій. За даними Офісу Генерального прокурора України, уже станом на 6 липня 2022 року (тобто менш ніж за пів року конфлікту) 991 дитина постраждала в Україні внаслідок повномасштабної збройної агресії Російської Федерації. При цьому на той момент 346 дітей загинуло та 645 було поранено. За різними даними, на початок 2023 року Російською Федерацією з окупованих територій України було вивезено від 260 тис. до майже 700 тис. українських дітей, більшість із яких має батьків.

Політичне насильство – це фізичний примус, що використовується як засіб нав'язування волі суб'єкта з метою оволодіння й утримання влади, передусім державної, її використання, розподілу, захисту. Найяскравіше політичне насильство виявляється в міжнародному тероризмі, оскільки метою терористів здебільшого є захоплення державної влади, а також порушення територіальної цілісності держав (зокрема, зміна суспільного устрою і політичного режиму країни, підриг демократичних перетворень або утруднення їх проведення тощо). Політичною ознакою тероризму є публічність, гласність та демонстративність, що використовуються для розголосу суспільно небезпечних посягань [10, с. 53].

Для прикладу слід навести наступні факти. Так, в окупованому Херсоні тривають викрадення активістів з проукраїнською позицією, за інформацією обласної прокуратури в заручниках російських бойовиків перебувають 137 осіб, зокрема 4 журналісти. У відділі поліції Каховки облаштува-

ли катівню, чоловіків хапають на вулицях. Окупанти затримують людей під формальними приводами та піддають тортурам. Біля відділку постійно стоїть черга родичів затриманих, які намагаються дізнатися, що стало з їхніми близькими.

Відомо, що вже станом на 27 квітня 2022 року в приміщеннях херсонського ізолятора тимчасового утримання перебували понад 300 проукраїнських активістів і ветеранів АТО/ООС, яких допитували і катували. На зайнятих ворогом територіях Харківської, Запорізької, Херсонської, Миколаївської, Луганської, Донецької областей проводилися масштабні «фільтраційні заходи». У селі Велика Лепетиха Херсонської області було створено фільтраційний табір. В окупованому Херсоні від директорів шкіл вимагали розпочати новий навчальний рік з 1 вересня за російською програмою. Однак лише двоє з майже 60 директорів шкіл міста погодилися на вимоги окупантів (за повідомленнями Головного управління розвідки Міністерства оборони України).

Російські військові вбили Віталія Лапчука – офіцера-десантника, кандидата психологічних наук, полковника поліції, який з перших днів вторгнення РФ пішов у лави херсонської територіальної оборони. Російські військові в окупованому Херсоні викрали проректора Херсонського державного університету Максима Вінника, виламавши двері до кабінету ректора.

Важливою ознакою тероризму є його *спрямованість на залякування*. Вона впливає із самого терміна «терор» (страх, жах). Як правило, терористи прагнуть, щоб їх акції мали, можливо, ширшу дію на ті соціальні прошарки і представників тих політичних рухів, проти яких і спрямовані акції залякування. Нерідко вони діють відкрито, нахабно. Розрахунок робиться на ефект раптовості, неочікуваності та несподіваності. Здійснюючи насильство або погрожуючи насильством, терористи використовують відчуття страху як засіб примусу своїх супротивників до підпорядкування певним вимогам. Тому залякування є іншим важливим елементом тероризму. Як відомо, різні цілі можуть переслідуватися при нападі на державних і політичних діячів, співробіт-

ників правоохоронних органів і пересічних громадян, при знищенні або пошкодженні заводів, фабрик, підприємств зв'язку, транспорту в інших діях, але про тероризм можна говорити лише тоді, коли сенс вчинку є у залякуванні, наведенні жаху. Це найважливіша мета тероризму, суть, що виявляє його, дозволяє відокремити від суміжних і дуже схожих на нього злочинів [10, с. 54].

Небезпечною особливістю тероризму є те, що він спрямований на погіршення *суспільно-політичної і економічної ситуації в конкретній країні* або в регіоні світу. Тероризм спричиняє руйнування матеріальних і духовних цінностей, що не піддаються часто відновленню. Крім того, у сучасних умовах тероризм тісно пов'язаний з проблемою виживання, як через вказану можливість послужити причиною і детонатором військових конфліктів, так і тому, що терористи стоять на порозі оволодіння засобами масового ураження, а подекуди вже цей поріг переступили. Мається на увазі створення або близькість до створення зброї масового ураження диктаторськими, тобто потенційно терористичними, державними режимами [10, с. 55].

На сьогодні для України найбільша терористична загроза впливає не з тенденцій розвитку міжнародного тероризму, а від агресивної та ворожої політики Росії, спрямованої на знищення нашої держави і її населення, дестабілізацію і дезінтеграцію суспільного ладу, суверенітету, державних інституцій.

При цьому терористична активність в Україні з боку агресора має й інші характерні прояви: використання «класичної» тактики терору (вибухи, залякування, диверсії тощо) не тільки в районі бойових дій, а і в інших регіонах України; застосування важкої зброї, у т.ч. проти мирного населення; використання цивільного населення як «живого щита», наприклад ведення вогню з житлових кварталів населених пунктів, розміщення зброї біля шкіл, лікарень, дитячих садків тощо; переслідування громадян за інші політичні або релігійні переконання; жорстоке поводження із захопленими українськими військовослужбовцями; перешкоджання діяльності міжнародних, у т.ч. гума-

нітарних, організацій: недопущення гуманітарних конвоїв ООН, Червоного Хреста; активний пропагандистсько-психологічний маніпулятивний вплив на молодь, яка проживає на окупованих територіях; активне використання мережі Інтернет (пропаганда, вербування, фінансування тощо).

Міжнародний тероризм, що здійснюється з боку Росії, за своїми руйнівними наслідками створив загрозу знищенню всього населення. Такі дії світова спільнота кваліфікує як геноцид.

«Геноцид» (англ. genocide, фр. genocide, німец. Genozid, польс. ludobojstwo або genocyd) – це поняття, що широко використовується в сучасному міжнародному праві, автором та розробником концепції якого є польський вчений Рафал Лемкін (Rafal або Raphael Lemkin) [11; 12]. Розроблена ним концепція цього поняття знайшла вираз у ряді публікацій та Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, прийнятій Генеральній Асамблеї ООН у 1948 р. [13].

У ст. 1 Конвенції 1948 р. вказується, що геноцид незалежно від того, чи відбувається він у мирний чи воєнний час, є злочином, який порушує норми міжнародного права і щодо якого держави-учасниці зобов'язуються вживати заходів із попередження та карати за його скоєння [14]

Згідно зі ст. 2 Конвенції про запобігання злочину геноциду і покарання за нього «геноцид» означає будь-яке з наступних діянь, що вчиняються з наміром знищити, повністю або частково, яку-небудь національну, етнічну, расову або релігійну групу як таку [14]: а) вбивство членів такої групи; б) заподіяння серйозних тілесних ушкоджень або розумового розладу членам такої групи; с) навмисне створення для будь-якої групи таких життєвих умов, які розраховані на повне або часткове фізичне знищення її; д) заходи, розраховані на запобігання дітородіння в середовищі такої групи; е) насильницька передача дітей з однієї людської групи в іншу.

Акт геноциду – це одна з вище перелічених дій або їх сукупність, що мають на меті повне або часткове знищення певної групи. Тому найважливіше і найскладніше

у визначенні кваліфікації злочину, як акту геноциду – достатність та прийнятність доказів, що свідчать про намір знищення. Міжнародне правосуддя встановлює високий поріг доказування цього злочину злочинів. Але принаймні Міжнародний кримінальний суд має юрисдикцію розслідувати цю категорію злочинів.

Отже, Конвенція визначає геноцид як будь-які з наступних дій, здійснені з наміром повністю або частково знищити національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку: вбивство; нанесення тяжких тілесних або психічних ушкоджень; навмисне створення життєвих умов, які розраховані на повне або часткове знищення: дії, розраховані на унеможливлення народження дітей; насильницька передача дітей цієї групи іншій. Кількість жертв для визнання геноцидом немає значення. Натомість важлива наявність цілеспрямованого наміру знищення [15].

Аналогічне з Конвенцією визначення злочину геноциду містять Статут Міжнародного карного трибуналу щодо колишньої Югославії (стаття 4), Статут Міжнародного карного трибуналу щодо Руанди (стаття 2) та Римський Статут Міжнародного карного суду (стаття 6).

Сутність міжнародного злочину геноциду, аналіз практики його скоєння свідчать про те, що таке масштабне, серйозне і масове порушення прав людини, яким є геноцид, неможливо реалізувати поза державною системою реалізації складників геноциду. Геноцид не може бути вчинений випадково, і в сучасних умовах організації життя суспільства в державі фактично неможливо, щоб геноцид був реалізований просто через недогляд посадових осіб. Реалізація геноциду передбачає винний умисел на його здійснення і використання для цього державних механізмів та державних фінансових ресурсів, що потребує великої кількості послідовно прийнятих державними органами рішень, указів чи інших документів бюрократичного механізму системи державних органів. Ось чому суб'єктом злочину геноциду є не лише окремі фізичні особи (чи групи фізичних осіб), а й держава в цілому (зокрема, внаслідок застосування

міжнародно-правових норм, що встановлюють механізми атрибуції поведінки державі) [16].

Міжнародний злочин геноциду в сучасних мовах організації життя суспільства в державі не може бути реалізованим без залучення державного механізму, включаючи виконавчу, судову і законодавчу гілки влади. Практика вчинення геноциду свідчить про те, що в разі геноциду злочинна політика держави реалізується її центральними й місцевими органами публічної влади, часто закріплюється на законодавчому рівні, забезпечується правоохоронними та силовими (включаючи армію) структурами та інколи підтримується на рівні населення (народу) цієї держави, який шляхом голосування на виборах бере участь у формуванні злочинної політики та підтримує її після запровадження [16].

90 років тому в Україні розпочався Голодомор. Один із наймасштабніших злочинів проти українського народу, що багатьма країнами цивілізованого світу був визнаний геноцидом.

І тоді – у 30-х роках, і загалом не один раз за всі 70 років, що Україна перебувала під окупацією СРСР, радянський режим використовував голод, як смертоносну зброю. Паралельно застосував і інші інструменти: депортацію, репресії, розстріли, примусову працю, русифікацію. Метою всіх цих дій було знищення української нації.

Як можна розцінити такі дії агресора як не геноцид українського народу? Російська влада заявляє, що армія не атакує цивільні об'єкти. При цьому російська авіація, ракетні війська, флот і артилерія щодня обстрілюють українські міста. Руйнуванням піддаються житлові будинки та об'єкти цивільної інфраструктури в Маріуполі, Харкові, Чернігові, Житомирі, Сєвєродонецьку, а також у Києві й інших українських містах і селах. На початок 2023 Україна і країни Заходу оцінювали втрати Росії у війні в межах 100-120 тисяч убитими. Кремль називає у вісім-десять разів меншу цифру, хоча й визнає, що втрати «значні». Однак ці втрати не йдуть у порівняння зі втратами серед цивільного населення. Після звільнення Київщини від російських військ у містах

Бучі, Ірпені, Гостомелі та селах області виявили факти масових убивств, катувань та згвалтувань цивільних, зокрема – дітей. Українська влада заявила, що Росія чинить геноцид. Країни Заходу беруть участь у підтвердженні фактів масових убивств. Російські війська невпинно проводять жорстокі бомбардування цивільного населення та інфраструктури України, включаючи лікарні та школи, і вчиняють незліченну кількість воєнних злочинів

Отже, сьогодні збройну агресію Росії проти України не можна не визнавати геноцидом Українського народу, і всі дії, які вчиняє окупант, є актами геноциду в розумінні Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, прийнятій Генеральній Асамблеї ООН у 1948 р.

Тому слід підтримати керівництво держави, яке у своїй Заяві «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні» визнає дії, вчинені Збройними силами Російської Федерації та її політичним і військовим керівництвом під час останньої фази збройної агресії Російської Федерації проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, геноцидом Українського народу та звертається до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї НАТО, урядів та парламентів іноземних держав щодо визнання вчинення Російською Федерацією геноциду Українського народу, а також злочинів проти людяності та воєнних злочинів на території України [17].

У заяві констатується, що акти геноциду в діях РФ проявляються, зокрема, у:

- вчиненні Збройними силами РФ на тимчасово окупованих територіях України масових звірств (зокрема, у містах Буча, Бородянка, Гостомель, Ірпінь та багатьох інших населених пунктах на території України), що виявлялися у численних випадках вбивств, викрадення, жорстокого позбавлення свободи людей, їх катування, згвалтування, глумління над тілами вбитих і замучених;

- систематичних випадках умисного вбивства цивільного населення та умис-

ному створенні Збройними силами РФ таких умов життя, які завдають виняткових страждань українському народу, направлени на його повне або часткове знищення, та в підсумку призводять до фізичного знищення українського населення в багатьох населених пунктах на території України, зокрема, через блокаду населених пунктів, недопущення гуманітарної допомоги та перешкоджання евакуації цивільного населення;

- захопленні та цілеспрямованому знищенні об'єктів інфраструктури, що забезпечує базові потреби та життєзабезпечення людей;

- примусовому переміщенні українських дітей на територію Російської Федерації та їхній передачі на виховання до чужого їм середовища з метою знищення їхньої самоідентифікації як українців, а також у вигнанні з власних домівок та депортації тисяч цивільних осіб з числа цивільного населення України на територію РФ;

- поширених випадках фізичного та психологічного насильства щодо населення України, представників українських органів державної влади та органів місцевого самоврядування, представників громадських організацій та інших місцевих активістів, журналістів, священнослужителів та інших авторитетних в українському суспільстві осіб;

- системних діях РФ, спрямованих на створення умов, що розраховані на поступове знищення українського народу через підриг економічного потенціалу та безпеки, які проявляються у знищенні об'єктів господарської інфраструктури (пошкодження зерносховищ, перешкоджання посівній кампанії, блокада морських торговельних шляхів, руйнування електро- та газотранспортної інфраструктури тощо) [18].

Наразі парламенти України, Литви, Латвії, Естонії, Канади, Польщі, Чехії та Ірландії також визнали дії Росії – геноцидом.

Виходячи з аналізу міжнародно-правового визначення геноциду, аналізу ознак і способів вчинення геноциду, які передбачені міжнародним правом, аналізу дій Росії на території України та тих жахливих наслідків, що вони мають, не можна не вва-

жати актами геноциду проти українського народу.

У зв'язку з чим, не можемо не констатувати, що хоча в основу Конвенцій, спрямованих на припинення міжнародних злочинів (у т. ч. геноциду), часто покладена кримінальна відповідальність фізичних осіб за ці злочини, проте відповідно до сучасного міжнародного права кримінальна відповідальність фізичних осіб за міжнародні злочини не тільки не виключає, але й одночасно навіть передбачає міжнародно-правову відповідальність відповідних держав [19, с. 99-101].

Висновки

Підсумовуючи, слід зазначити, що не зважаючи на те, що пройшло понад півстоліття з прийняття міжнародних актів щодо протидії міжнародному тероризму та геноциду, поряд з цим вони потребують певних змін та створення сучасних міждержавних механізмів протидії цим злочинам та притягнення винних, у тому числі і держав до відповідальності. З одного боку, можна було б розширити сфери дій міжнародного законодавства додатковими положеннями, розбудувавши список злочинів геноциду та міжнародного тероризму, але сьогодні конче потрібно на міжнародному рівні міждержавного визнання Російської Федерації країною, яка займається міжнародним тероризмом та здійснює геноцид українського народу.

На сучасному етапі суспільного розвитку проблема міжнародного тероризму Росії та вчинення нею геноциду українського народу трансформувалась у глобальний виклик міжнародній спільноті. Міжнародний тероризм Росії та геноцид українського народу є загрозою не тільки народові та державності нашої країни, але і дестабілізує існування країн ЄС. Ця обставина породжує необхідність формування ефективної оперативної системи міждержавної взаємодії та допомоги у протидії агресорові, а також визнання на рівні ООН Росії як держави, що займається міжнародним тероризмом та геноцидом українського народу.

Література

1. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду від 26.06.1945р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#top
2. Війна і тероризм <https://www.coe.int/uk/web/compass/war-and-terrorism>
3. Міжнародний тероризм https://vue.gov.ua/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC
4. Мальцев М.Є. Протидія тероризму в умовах сучасного міжнародного права. «Young Scientist». № 11 (63), November, 2018 <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/11/201.pdf>
5. Війна і тероризм <https://www.coe.int/uk/web/compass/war-and-terrorism>
6. Сейм Литви визнав Росію терористичною державою, а її дії в Україні – геноцидом https://lb.ua/world/2022/05/10/516320_seym_litvi_viznav_rosiyu.html
7. Про боротьбу з тероризмом. Закон України від 20.03.2003р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#top>
8. Тероризм: теоретико-прикладні аспекти: навчальний посібник 35 ник / кол. авторів; за заг. ред. проф. В.К. Грищука. – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 328 с.
9. Проблеми систематизації та комплексного розвитку антитерористичного законодавства України: монографія / [кол. авт.: В.С. Зеленецький, В.П. Ємельянов, В.Я. Настюк та ін.]; за заг ред. В.С. Зеленецького та В.П. Ємельянова. –Х.: Право, 2008. – С. 8.
10. Тероризм: теоретико-прикладні аспекти: навчальний посібник 35 ник / кол. авторів; за заг. ред. проф. В.К. Грищука. – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 328 с.
11. Szawlowski Ryszard, przy współpracy Pola Krzysztofa. Rafal Lemkin (1900- 1959) Polski prawnik tworca pojecia «ludobojstwo» // Sprawy miedzynarodowe. 2005. № 2. – s. 103-135.
12. R. Lemkin, Les actes constituant un danger general (interetatique) consideres comme delits de droit des gens, Rapport special presente a la V-me Conference pour l'Unification du Droit Penal a Madrid (14-

20. X.1933) (explications additionnelles), (Acts Constituting a General (Transnational) Danger considered as Crimes under the Law of Nations) (1933), P-154, Box 1/11 and Box 5/3, Lemkin Collection, AJHS. See Actes de la Conference Internationale pour l'Unification du Droit Pénal (1935), at 48–56. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.preventgenocide.org/fr/lemkin/madrid1933.htm>.

13. Куртинець М.І. «Геноцид»: історія створення та утвердження у міжнародному праві <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/3963/%D0%9A%D1%83%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

14. Конвенция о предупреждении преступления геноцида и наказании за него, 9 декабря 1948 года. А/RES/260 А (III). Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_155.

15. Які злочини є геноцидом за міжнародним правом <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/rosiysko-ukrayinska-viyna-istorychnyy-kontekst/yaki-zlochyny-ye-genocidom-za-mizhnarodnym-pravom>

16. Катерина Важна Сутність геноциду відповідно до чинного міжнародного права та міжнародно-правової практики <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/8/42.pdf>

17. Про Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні» від 14.04.2022 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2188-20#top>

18. Рада визнала дії РФ геноцидом проти українців <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/14/7339618/>

19. Решетов Ю. А. Борьба с международными преступлениями против мира и безопасности / Ю. А. Решетов. – М. : Международные отношения, 1983. – 224 с.

SUMMARY

The article is devoted to the generalization of the actions of the Russian Federation in Ukraine in the context of their interpretation as international terrorism and genocide of the Ukrainian people. Within the framework of the publication, considerable attention is devoted to the definition of the specifics of war and terrorism, the search for fundamental differences in the interpretation of these concepts. The importance and relevance of the study is determined by the need for world recognition of the terrorist activities of the Russian Federation against Ukraine.

Based on the analysis of a number of international normative legal acts, it was established that one of the basic problems of combating terrorism is the lack of unity in the interpretation of the phenomenon of terrorism. At the same time, in the national legislation of Ukraine, the concept of international terrorism is clearly defined, and the actions of the Russian Federation during the full-scale invasion from February 2022 fully correspond to its content.

The authors summarized the statistics of the actions of the Russian Federation according to such key features of terrorism as general danger, violence, kidnapping, political violence, aimed at worsening the socio-political and economic situation in a specific country, aimed at intimidation, destruction of medical, educational, energy, and transport infrastructure.

Special attention is devoted to the phenomenon of genocide, the interpretation of which is based on the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, adopted by the UN General Assembly in 1948. Drawing parallels between the Holodomor of 1931-33 and the current actions of the Russian occupation forces, the authors are inclined to the similarity of the tools that includes deportation, repression, executions, forced labor, Russification.

The goal of all these actions, both 90 years ago and during the past year, was and is the destruction of the Ukrainian nation. The above gives reason to talk about the genocide of the Ukrainian people by the Russian Federation.

According to researchers, Russia's international terrorism and the genocide of the Ukrainian people are a threat not only to the people and statehood of our country, but also destabilize the existence of the EU countries. This circumstance gives rise to the need for the formation of an effective operational system of interstate cooperation and assistance in countering the aggressor; as well as recognition at the UN level of Russia as a state engaged in international terrorism and genocide of the Ukrainian people.

Keywords: international law, Russian Federation, war, terrorism, international terrorism, murders, mass murders, intimidation, torture, destruction of infrastructure, deportation, kidnapping, genocide.